

Terenska nastava Povijesti, Geografije i Njemačkog jezika u Austriji

Maja Lukić Puškarić, prof.
Osnovna škola Dubovac

Terenska nastava oblik je izvanučioničke nastave koju školske ustanove planiraju godišnjim planom i programom i/ili školskim kurikulumom za svaki razredni odjel. Terenska nastava kao i ostali oblici izvanučioničke nastave podrazumijeva ostvarivanje programskog sadržaja izvan školske ustanove, na terenu. Ona zahtijeva složeniju pripremu nastave od uobičajene učioničke nastave. Zahtijeva neizostavni i puni angažman svih uključenih sudionika: od nastavnika voditelja terenske nastave, nastavnika koji idu u pratnji, do samih glavnih sudionika terenske nastave – učenika. Cilj izvanučioničke nastave je učenje otkrivanjem u neposrednoj životnoj stvarnosti, u kojemu se učenici susreću s prirodnom i kulturnom okolinom, ljudima koji u njoj žive i koji su utjecali na okolinu.

Učiteljica sam Osnovne škole Dubovac iz Karlovca i odlučila sam pisati o načinu na koji moja škola već godinama provodi jednodnevnu terensku nastavu u inozemstvu. U ovakvoj organizaciji uz moju malenost sudjeluju još kolegica iz Geografije i kolegica iz Njemačkog jezika. Taj oblik terenske nastave predstavlja posebno veselje za učenike, ali i velik izazov za nas učitelje jer se ipak odlazi izvan Republike Hrvatske. Pri izvođenju izvanučioničke nastave mora se paziti da se ona izvodi prema Pravilniku o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole (Narodne novine, br. 67/2014, 81/2015, 53/2021). Prema čl. 7. stavku 1. ovog Pravilnika izvanučionička nastava ne bi se smjela izvoditi izvan područja Republike Hrvatske ako je riječ u učenicima osnovne škole. Međutim, stavak 2. kaže kako je iznimka od stavka 1. moguća uz pisanu suglasnost roditelja i odluku (dozvolu) školskog odbora. Suglasnost školskog odbora najprije se dobije na početku školske godine za sve planirane inozemne terenske nastave, dok se suglasnost roditelja dobije najčešće mjesec dana prije planirane provedbe terenske nastave (što je također u skladu s Pravilnikom koji propisuje da roditelj mora potpisati suglasnost najmanje sedam dana prije njezina izvođenja). Održavanje roditeljskog sastanka također je obaveza prema već spomenutom Pravilniku. Na roditeljskom sastanku roditelje se izvještava o ciljevima, zadaćama, očekivanim aktivnostima i načinima realiza-

cije izvanučioničke nastave, pravima, ali i obvezama učenika. S druge strane, obaveza je roditelja informirati učitelja voditelja o eventualnim zdravstvenim ili drugim teškoćama i specifičnim potrebama učenika i uputiti svoje dijete na norme društveno prihvatljivog ponašanja, zabranu korištenja alkohola te na poštivanje odluka učitelja za vrijeme izvanučioničke nastave. S obzirom na to da je riječ o odlasku na terensku nastavu u inozemstvo, škola se uvijek odlučuje za angažiranje davatelja usluga, odnosno angažiranje turističke agencije. Tako učenici osim ulaznica za određene lokacije i turističkog pratitelja agencije imaju pokriveno i putno zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezgode. Takav način organizacije uvelike olakšava posao voditelju i pratiteljima putovanje jer bi u protivnom sami morali kontaktirati muzeje i ostale ustanove koje posjećujemo i dogovarati posjet. Kao što Pravilnik propisuje, ako se za izvanučioničku nastavu angažira davatelj usluge, školska ustanova obvezno objavljuje javni poziv za ponude na internetskim stranicama škole.

Na početku svake školske godine inozemna terenska nastava unosi se u kurikulum škole i planira za šestaše, sedmaše i osmaše. Naime, inozemnu terensku nastavu provodimo interdisciplinarno, povezivanjem nastavnih predmeta Povijesti, Geografije i njemačkog jezika. Glavni kriterij za odabir učenika su nam polaznje dodatne nastave Njemačkog jezika. Inozemno odredište nam je zbog učenja njemačkog jezika kao drugog stranog jezika Republika Austrija. Šestaši, sedmaši i osmaši odlaze odvojeno na inozemnu terensku nastavu tako da su u školskom kurikulumu svake godine predviđene tri terenske nastave u inozemstvo. Moje kolegice i ja složile smo se da su petaši nedovoljno odrasli da ih se vodili izvan države na terensku nastavu tako da su oni zapravo jedini *Nijemci* u našoj školi koji ne sudjeluju u pohođenju Austrije.

Odabrane lokacije svake su godine iste za šestaše, sedmaše i osmaše. Odabrale smo ih i smjestile u određenu dobnu skupinu prema kriterijima složenosti i udaljenosti puta na koji se ide, količini sadržaja koji smo predvidjele za razgledavanje te složenosti ishoda koje želimo ostvariti s našim učenicima, ali i prema povezanosti s predmetnim temama predmeta koje podučavamo. Za šestaše je predviđen odlazak u Klagenfurt, za sedmaše odlazak u Beč, a za osmaše u Graz. Naime, iako bi se za osmaše Beč činio kao logičnije odredište za provođenje terenske nastave, zbog udaljenosti od Karlovca i vremena koje učenici moraju provesti na putu, zbog količine sadržaja koje posjećujemo i složenijih zadataka koje vrednujemo nakon terenske nastave, on je ipak stavljen u kurikulum za sedmaše. Glavni razlog je što sedmaši u nastavi Povijesti u sedmom razredu u predmetnom kurikulumu za Povijest imaju predviđene sadržaje Habsburške Monarhije (kasnije Austro-Ugarske Monarhije) i vladavinu cara Franje Josipa I., a odlazak u Schönbrunn, omiljenu vladarsku rezidenciju cara, samo je jedna od lokacija koje su predviđene za razgled. Učenici tako imaju priliku vidjeti sve ono o čemu su učili na satima Povijesti i prošetati lokacijom koju su dotad mogli vidjeti samo na fotografijama. Drugi razlog zašto osmaši ne idu u Beč već u Graz je jer ih u osmom razredu uz ovu ekskurziju čeka i dvodnevna, poprilično psihički i fizički zahtjevna, terenska nastava u Vukovar. Stoga smo ih odlučili nagraditi manje zahtjevnom terenskom nastavom u Graz. Naime, mišljenja sam da terenska nastava, naravno, mora imati većinu radno provedenog vremena. Tijekom tog vremena učenici posjećuju lokacije od povijesnog značaja, upoznaju kulturnu baštinu i uče otkrivanjem u neposrednoj životnoj stvarnosti. Međutim, vrlo je važno da završni dio terenske nastave bude zabavniji i opušteniji dio, nešto čime će učenički trud, pažnja i zalaganje biti nagrađeno. To je onaj bitan dio ravnoteže između onoga što se mora i očekivanja učenika, ali i njihovih roditelja. Svima je, naravno, jasno da terenska nastava nije zabava i izlet i to je jasno dano do znanja i učenicima i roditeljima. Međutim, današnje generacije učenika trebaju nešto drugačiji pristup od nekadašnjeg tradicionalnog načina na koji se odlazilo na terensku nastavu. Treba im taj segment nagrade i odmora nakon odrađenog obveznog dijela, a odlazak u Graz pruža mogućnost upravo za to jer im je nagrada nakon radnog dijela odlazak u Tvornicu čokolade *Zotter* koju svi s nestrpljenjem iščekuju. Ponekad umjesto Beča kao lokaciju odabiremo vrlo atraktivan Salzburg zbog mogućnosti koju imamo za nagradni dio terenske nastave, a to je posjet mjestu Hallein nedaleko od Salzburga i rudniku soli koji uključuje spuštanje u podzemni svijet vlakom otvorenog tipa, šetnju tunelima, vožnju čamcem podzemnim jezerom te spuštanje toboganom do dubine od 200 m ispod zemlje. Nagradni dio odlaska u Klagenfurt svakako je posjet Minimundusu, zabavnom parku minijatura s najpoznatijim svjetskim znamenitostima, ali naravno, u umanjenoj verziji.

Kao najveću prednost izvanučioničke pred klasičnom nastavom u školi izdvojila bih raznolikost sadržaja i dulje pamćenje istih. Također, učenje je zabavnije jer ostvari-

vanje ishoda vrlo često traži aktivnosti u kojima je ključan timski rad da bi se ostvarili ishodi. Timski rad dovodi do kvalitetnijih odnosa unutar odgojno-obrazovne skupine. Osim toga, izvanučionička nastava omogućuje *učenje iz prve ruke*. Naime, učenje na terenu (u prirodnom okruženju) omogućuje učenicima upoznavanje i istraživanje prirodnih i kulturnih posebnosti pa učenici imaju priliku produbiti svoja znanja stečena u učionici.

Terensku nastavu provodimo subotom, ali se taj dan za razredni odjel koji ju pohađa upisuje u e-dnevnik kao radni dan.

Na početku svake školske godine kolegice i ja odredimo vođu puta (ili učitelja voditelja kako se on naziva u Pravilniku o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole) za svaku terensku nastavu. S obzirom na to da su tri terenske nastave, svaka od nas tri vođa je puta za po jednu terensku nastavu. Učitelj voditelj zadužen je za sve potrebne organizacijske korake određene terenske nastave: izrađuje Izvedbeni plan i program koji obuhvaća odgojno-obrazovne ciljeve, ishode učenja, nastavna sredstva, oblike rada, metode, tehnike i postupke istraživanja, načine i oblike praćenja te elemente i kriterije vrednovanja ostvarenih ciljeva i ishoda, međupredmetne teme. S obzirom na to da odgojno-obrazovni ciljevi i ishodi učenja u terenskoj nastavi proizlaze iz nastavnoga programa pojedinih nastavnih predmeta, predmetnih kurikuluma i nacionalnoga kurikuluma, prilikom izrade izvedbenog plana za određenu terensku nastavu moje dvije kolegice i ja zapravo u suradnji slažemo izvedbeni plan jer svaka od nas najbolje poznaje predmetne ishode i ciljeve svog nastavnog predmeta.

Pri planiranju odgojno-obrazovnih ishoda na razini aktivnosti važno je da se oni mogu ostvariti na terenu, dakle u neposrednoj stvarnosti, a ne nakon povratka kući s terenske nastave. Oni moraju biti pažljivo formulirani jer se na temelju njih kreiraju radni zadatci za učenike koji se potom vrednuju. Radni zadatci moraju biti složeni tako da od učenika zahtijevaju puni angažman i pažnju na terenu te da se izbjegne korištenje interneta za rješavanje istih. Primjeri takvih odgojno-obrazovnih ishoda na razini aktivnosti (za Povijest prilikom posjeta Beču) su:

- učenik zapisuje tri zanimljivosti vezane uz život cara Franje Josipa I. koje je čuo od turističkog vodiča tijekom terenske nastave
- učenik zapisuje tri zanimljivosti koje je vidio u dvorcu Schönbrunn u sobi koja prikazuje život carice Sisi (Elizabete), supruge cara Franje Josipa I.
- učenik u pet rečenica pisanim putem objašnjava kako su izgledale obiteljske večere cara, carice i ostalih članova obitelji
- učenik zapisuje rečenicu koja opisuje stav koji je carica Sisi imala o braku
- učenik u pet rečenica pisanim putem opisuje izgled Velike galerije
- učenik fotografira Beč s brežuljka u parku na kojem se smjestila Glorietta.

Odgojno-obrazovne ishode na razini aktivnosti za Geografiju kolegica piše na isti način, tako da radni zadatci drže učenike prisutnima i aktivnima na terenu, vrlo često već tijekom samog putovanja do odredišta. Radni zadatci neizostavno sadrže geografsku kartu. Što se tiče odgojno-obrazovnih ishoda za Njemački jezik, formulirani su tako da se od učenika očekuje ostvarivanje komunikacije na terenu s izvornim govornicima. Učenici uz nazočnost profesorice komuniciraju sa zaposlenicima ustanova, prikupljaju podatke od istih na temelju unaprijed pripremljenih pitanja, a na temelju kojih potom pišu kratke izvještaje na njemačkom jeziku. Učenici koji mogu i želi više, za dodatnu ocjenu, dobiju dodatne zadatke. Oni uz zadatke koji su isti za sve i koji se rade na terenu moraju nakon povratka s terenske nastave dodatno pripremiti izvještaj o provedenoj terenskoj nastavi za internetsku stranicu škole prema unaprijed dogovorenim kriterijima. Drugi dodatni, opcionalni zadatak izrada je PowerPoint prezentacije s analizom provedene terenske nastave. Postoji i mogućnost izrade izložbe fotografija s terenske nastave u holu škole.

Vrlo je važno učenicima unaprijed dati kriterije po kojima će se vrednovati radni zadaci, ali i navedeni dodatni (opcionalni) zadaci. Tako ih se motivira da radne zadatke naprave kvalitetno.

Terenska nastava ima jako puno mogućnosti za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda međupredmetnih tema:

- Učiti kako učiti: uku A 4./5. 1. Učenik samostalno traži nove informacije iz različitih izvora, transformira ih u novo znanje i uspješno primjenjuje pri rješavanju problema

- Učiti kako učiti: uku A.4/5.2. Učenik se koristi se različitim strategijama učenja i samostalno ih primjenjuje u ostvarivanju ciljeva učenja i rješavanju problema u svim područjima učenja
- Učiti kako učiti : uku B.4/5.4. Učenik samovrednuje proces učenja i svoje rezultate, procjenjuje ostvareni napredak te na temelju toga planira buduće učenje.
- Informacijsko komunikacijska tehnologija: ikt A.5.1 Učenik samostalno odabire odgovarajuću digitalnu tehnologiju.
- Informacijsko komunikacijska tehnologija: ikt C.5.3. Učenik samoinicijativno i samostalno kritički procjenjuje proces i rezultate pretraživanja te odabire potrebne informacije među pronađenim informacijama.
- Zdravlje: zdr B.5.1.A Procjenjuje važnost razvijanja i unapređivanja komunikacijskih vještina i njihove primjene u svakodnevnom životu.
- Osobni i socijalni razvoj: osr A.5.1. Razvija sliku o sebi.
- Osobni i socijalni razvoj: osr A.5.3. Razvija osobne potencijale.
- Osobni i socijalni razvoj: osr B.5.2. Suradnički uči i radi u timu.
- Osobni i socijalni razvoj: osr C.5.3. Ponaša se društveno odgovorno.

Za kraj bih istaknula važnosti uigranosti nastavnika (pratitelja) na terenskoj nastavi. Ne vjerujem u nezamjenjivost osoba, ali definitivno uvelike pomaže ako u timu sudjeluju uvijek isti kolege. Već spomenute kolegice iz Geografije i Njemačkog jezika i ja poprilično smo uigrani tim u kojem svaka ima svoju ulogu. Jedna je temeljita i (pre)detaljna, druga izravna i energična, a treća smirena i racionalna pa upravo ona služi kao tampon zona između prve dvije kolegice. Kad toliko dugo surađujete, ne trebate neke stvari niti izgovoriti na glas da bi se odradile. Ponekad je dovoljan samo pogled da bi se znalo što se misli i mora napraviti. Mislim kako taj faktor uigranosti uvelike pridonosi uspješnosti provedbe terenske nastave jer daje sigurnost ne samo djeci nego i roditeljima jer se ipak radi o odlasku u drugu državu.

Prijedlog za citiranje (APA stil):

Lukić Puškarić, M. (2023). Terenska nastava Povijesti, Geografije i Njemačkog jezika u Austriji. *Poučavanje povijesti*, II(1), 93–96.